

EN KORT UTVIKNING OM GRISEN ELLER VARFÖR HIMLEN AVSKYR SKINKA

Alla religioner har en tendens att hylla något påbud eller förbud som rör mat, vare sig det är det nu bortlagda katolska påbudet att äta fisk på fredagar eller hinduernas dyrkan av kon som ett heligt och oantastligt djur (Indiens regering erbjöd sig att importera och ta under sitt beskydd all boskap som stod inför slakt till följd av galnakosjukan som härjade i Europa på 1990-talet) eller en del andra österländska kulturs vägran att äta djurkött överhuvudtaget eller att skada någon levande varelse, om det så är en råtta eller en loppa. Den äldsta och envisaste av alla fetischer är ändå hatet mot, ja rädslan för, grisen. Det växte fram i det primitiva Judéen och var i århundraden ett av två sätt – det andra var omskärelse – att skilja ut judar.

Trots att sura 5.60 i Koranen i synnerhet fördömer judar men också andra otrogna som gud bestraffat genom att förvandla dem till apor och svin – ett mycket framträdande tema i salafistiska muslimska förkunnelser på senare tid – och Koranen beskriver griskött som orent eller ”en styggelse”, tycks muslimerna inte se

något ironiskt i att de själva har lagt sig till med detta unikt judiska tabu. Sannskyldig grisskräck råder i hela den islamiska världen. Ett illustrativt exempel är det bestående förbudet mot George Orwells *Djurfarmen*, en av den moderna tidens värdefullaste och mest charmerande fabler, som muslimska skolbarn inte får läsa. Jag har gått igenom några högtidliga förbud avfattade av arabiska utbildningsministerier, som är så enfaldiga att de inte upptäcker att det är grisarna som spelar den ondskefulla och diktatoriska rollen i berättelsen.

Orwell tyckte faktiskt illa om grisar, en konsekvens av att han misslyckats som småbrukare, och denna avsky delas av många vuxna som har måst arbeta med dessa besvärliga djur i jordbruket. Där de är hopträngda i stior är grisar benägna att uppträda så att säga svinaktigt och slåss ljudligt och ilsket med varandra. Det händer att de äter sina egna ungar och rentav sina egna ekskrementer, och deras tendens till lösaktighet utan urskillning kan vara stötande för en känslig iakttagare. Men det har också många gånger konstaterats att grisar som får sköta sig själva och har tillräckligt med utrymme håller sig rena, ordnar små krypin, uppfostrar sina ungar och interagerar med andra grisar. De visar också många tecken på intelligens, och man har beräknat att den avgörande kvoten – mellan hjärnvikt och kroppsvikt – är nästan lika hög som hos delfiner. Grisen anpassar sig lätt till sin miljö, något man ser hos vildgaltar och ”förvildade grisar” jämfört med de oförargliga fläsktillverkare och pigga kultingar som vi är mer vana vid. Men klöven blev ett tecken på något djävulskt i de räddhågades ögon, och det är nog lätt att gissa vilket som kom först, djävulen eller grisen. Det vore bara tjatigt och meningslöst att undra över hur den som konstruerade allting kom på idén till en så mångfasette-

rad varelse och sedan beordrade sin högre däggdjurskapelse att undvika den helt, vid vite av konstruktörens eviga misshag. Ändå påstår sig många i övrigt intelligenta däggdjur veta att himlen avskyr skinka.

Jag hoppas att mina läsare vid det här laget förstår vart jag vill komma: till att detta utmärkta djur som bekant är en av våra ganska nära släktingar. Vi har en stor del av vår DNA gemensam med grisen, och på senare tid har välkomna transplantationer av hud, hjärtklaffar och njurar från gris till människa utförts. Om – vilket jag innerligt hoppas inte kommer att ske – en ny dr Moreau skulle utnyttja de färska framstegen i kloning på fel sätt och skapa en hybrid, är en ”grismänniska” det sannolikaste och mest fruktade resultatet. Tills detta sker är nästan allt hos grisen värdefullt, från dess läckra och näringsrika kött till dess hud som garvas till läder och dess grova hårstrån som går till borstar. I Upton Sinclairs naturalistiska roman om slakthusen i Chicago, *Vildmarken*, finns en hjärtslitande skildring av hur grisar lyfts upp på krokar och skriker när halsen skärs av. Till och med de starkaste nerverna hos de mest härdade arbetarna skakas av den upplevelsen. Det finns något i det där skriket ...

För att föra detta lite längre kan man lägga märke till att barn är starkt dragna till grisar, särskilt till kultingar, om de lämnas i fred av rabbiner och imamer och att brandmän i regel inte gärna äter ugnsstekt gris eller stekt svål. Det barbariska ordet för stekt människa i Nya Guinea och på andra håll var ”lång gris”. Självt har jag aldrig varit med om den relevanta smakupplevelsen, men det sägs att vi smakar ungefär som grisar.

Detta bidrar till att vända upp och ner på de vanliga ”sekulära” förklaringarna till det ursprungliga judiska förbudet. Det

påstås att förbudet från början var rationellt, eftersom griskött blir skämt i heta klimat och angrips av trikiner. Denna invändning – som eventuellt är giltig i fråga om skaldjur som inte är koscher – är orimlig när den tillämpas på de verkliga förhållandena. För det första förekommer trikiner i alla klimat, i själva verket oftare i kalla än i varma. För det andra särskiljer arkeologerna utan svårighet gamla judiska bosättningar i Kanaans land på att grisben saknas i deras kökkenmöddingar, medan de förekommer i andra samhällens avfall. Med andra ord blev icke-judar inte sjuka och dog inte heller av att äta fläsk. (Frånsett allt annat skulle Moses gud inte ha behövt envisas med att de skulle bli ihjälslagna av dem som avhöll sig från griskött, om de nu verkligen hade dött av den anledningen.)

Det måste alltså finnas ett annat svar på gåtan. Jag hävdar att min egen lösning är originell, även om jag kanske inte hade kommit på den utan hjälp av sir James Frazer och den store Ibn Warraq. Enligt många forntida auktoriteter präglades de äldsta semiternas inställning till svin lika mycket av vördnad som av avsmak. Att äta griskött ansågs vara något speciellt, rentav privilegierat och rituellt. (Denna vansinniga sammanblandning av heligt och profant möter man alltid i alla trosriktningar.) Den samtidiga lockelsen och motviljan hade en antropomorfisk rot: grisens utseende, grisens smak, grisens dödsskrin och grisens uppenbara intelligens påminde alltför besvärande om människan. Porkofobi – och porkofili – härrör alltså troligen från en mörk tid av människooffer och även kannibalism som de ”heliga” texterna ofta låter framskymta ganska tydligt. Ingenting som man själv väljer att utöva – från homosexualitet till äktenskapsbrott – straffbeläggs någonsin såvida inte de som utfärdar förbudet (och utkräver de

grymma straffen) innerst inne vill vara med om det själva. Som Shakespeare formulerar det i Kung Lear brinner den fångvaktare som pryglar skökan av begär att utnyttja henne för just det brott som han svingar piskan för.

Porkofili kan också användas i förtryckarsyfte. I det medeltida Spanien, där judar och muslimer hotades med död och tortyr såvida de inte omvände sig till kristendomen, misstänkte de religiösa myndigheterna helt korrekt att många omvändelser inte var uppriktigt menade. Inkquisitionen uppstod delvis ur den nitälskande fruktan att människor som i hemlighet var otrogna gick i mässan, där de låtsades äta människokött och dricka människoblod, en ännu mer motbjudande tanke, i Kristus egen person. En av de seder som uppkom med tiden var att servera ett fat med charkuterier vid de flesta bjudningar, både högtidliga och mer informella. Den som har haft lyckan att besöka Spanien, eller någon kvalitetsrestaurang där man serverar spansk mat, känner till uttrycket för gästfrihet: bokstavligt talat dussintals skivor griskött, tillagat och skuret på olika sätt. Det obehagliga ursprunget till detta är emellertid en oupphörlig strävan att snoka fram kätterier och utan pardon hålla ögonen på avslöjande grimaser av avsmak. I de ivriga kristna fanatikernas händer kunde till och med den läckra jamón Ibérico tas i tjänst som tortyrredskap.

I dag har vi fått denna urgamla stupiditet över oss igen. Nitiska muslimer i Europa kräver att Tre små grisar, Miss Piggy, Nasse i Nalle Puh och andra traditionella husdjur och figurer skall hållas borta från deras barns oskuldsfulla blickar. Jihads humorfria kretiner är antagligen inte tillräckligt belästa för att känna till kejsarinnan av Blandings och lord Emsworths ständigt nyväckta förtjusning i den oförliknelige författaren Whiffles underbara verk

The Care of the Pig, men när de väl kommer så långt blir det bråk. En gammal staty av en vildgalt i en plantering i mellersta England har redan hotats av sanslös islamisk vandalism.

I ett mikrokosmos visar denna till synes triviala fetisch hur religion och tro och vidskepelse förvränger hela vår världsbild. Grisen står oss så nära och har varit oss till nytta i så många avseenden att humanisterna nu framför ett starkt argument för att den inte skall uppfödas i fabriker, hållas instängd och avskild från sina ungar och tvingas leva i sin egen träck. Bortsett från allt annat smakar det rosa och svampiga kött som då bildas faktiskt lite unket. Men detta är ett beslut som vi kan fatta i förnuftets och medkänslans rena ljus, ett beslut som utsträcks till medvarelser och släktingar, inte ett resultat av besvärjelser från järnålderns lägereldar där mycket värre överträdelser hyllades i guds namn. ”Ett grishuvud på en käpp”, säger den nervöse men modige Ralph när han står framför den ruttande avguden omgiven av surrande flugor (först dödad och sedan dyrkad) som grymma, uppskrämda skolpojkar har satt upp i Flugornas herre. ”Ett grishuvud på en käpp.” Och han hade mer rätt än han kunde ha vetat och han var mycket klokare än både sin föräldrageneration och sina brottsliga jämnåriga.